

3. Шестаков Д.А., Дикаев С.У., Данилов А.П. *Летопись Санкт-Петербургского международного криминологического клуба. Год 2014 // Криминология: вчера, сегодня, завтра. – 2015. – № 1 (36). – С.73*
4. Доклад о работе двадцать пятой сессии (11 декабря 2015 года и 23-27 мая 2016 года) Комиссии по предупреждению преступности и уголовному правосудию Экономического и Социального Совета ООН. *Организация Объединенных Наций : офіційний веб-сайт. URL: <https://undocs.org/pdf?symbol=ru/E/2016/30>*

Ключові слова: кіберкримінологія, кіберпростір, кіберзлочини.
Ключевые слова: киберкриминалогия, киберпростир, киберзлочини.
Key words: cyber criminology, cyber space, cybercrime.

ЦИТРИК ВІКТОР ЯРОСЛАВОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри криминології
та кримінально-виконавчого права

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ВІДТВОРЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ ПРАКТИК

Не зважаючи на те, що причини та умови злочинності є одним із усталених елементів предмету криминологічної науки, слід констатувати відсутність єдності серед провідних вчених щодо вчення про взаємобумовленість та залежність злочинних проявів від об'єктивних та суб'єктивних явищ і станів.

Не маючи на меті заглиблюватися у всі існуючі криминологічні концепції детермінації злочинності та розуміючи практичну неможливість універсалізації певної з них, спробуємо визначити соціально-психологічний механізм корупційної злочинності.

З огляду на сучасні характеристики корупційних відносин, зміщення акцентів у розумінні сутності корупції як суто корисливої діяльності – неправомірного одержання вигоди службової особи – до сприйняття концепції підкупу-продажності, соціально-психологічні детермінанти корупційного підкупу набувають особливого звучання.

Серед них потужним фактором уважати неузгодженість між проголошенням курсу та закличками до боротьби з корупцією на найвищому державному рівні та реальною обстановкою бездіяльності або й навіть потурання корупційним відношенням.

Непідготовлені належним чином, а часом і просто безсистемні (хаотичні), швидкоплинні «кампанії» або «хрестові походи» з боротьби з корупцією у всіх її формах, видах, сферах і проявах швидше шкодять цій боротьбі, ніж справляють позитивний ефект, оскільки ці широко розклямовані в засобах масової інформації антикорупційні «кампанії»

переслідують найчастіше політичні цілі і є одним з аморальних способів їх досягнення» [1].

Крім того, як свідчать дослідження, у суспільстві зростає толерантність до корупційних відносин, яка формується з одного боку, за рахунок об'єктивної функціональності корупції, а з іншого, через невіру у спроможність протистояти підкупу, зокрема, й на рівні правоохоронних органів, які й покликані вести боротьбу з корупцією. У буквальному значенні слова насаджувані засобами масової інформації насильство, агресія, корупція часто пов'язуються з діяльністю правоохоронних органів, у результаті чого у суспільстві складається певний стереотип, що співробітники правоохоронних органів «усі продажні».

Важливим фактором є відсутність державної ідеології, яка б орієнтувала на правомірне вирішення проблем, пов'язаних із корупцією. У такій обстановці у свідомість громадян впроваджується культ збагачення незаконним шляхом, розповсюдження у житті суспільства традицій, правил та інших атрибутів субкультури.

Природа корупції свідчить про те, що дії суб'єктів злочинів, пов'язаних з отриманням неправомірної вигоди, не імпульсивні, не спонтанні, частіше за все сплановані, мають усвідомлений, осмислений характер. Осмисленість, окрім іншого, передбачає усвідомлення та оцінку переваг корупційних відносин за вираховуванням ризиків відповідальності. Таким чином, формується функціональне сприйняття підкупу як прийняттого та навіть бажаного вирішення проблем. «Вічність» корупції, характерність її для будь-якого суспільства, дійсно свідчить про її функціональність, тобто спроможність задовольнити певні вимоги суспільної системи – спростити адміністративні зв'язки, прискорити прийняття управлінських рішень, сприяти економічному розвитку шляхом усунення бюрократичних бар'єрів.

Як відомо, при будь-якій усвідомленій протиправній поведінці, у тому числі корупційній, виникає суперечність між дозволеним та бажаним, між публічним та приватним інтересом. Тому в якості криміногенного фактору можна також розглядати і конфлікт інтересів службовця, а тим більше неспроможність особисто його уникнути або протистояти йому.

Стосовно психологічних детермінант корупції, варто говорити про соціальну фрустрованість як про вид (форму) психологічного напруження, обумовленого незадоволеністю досягненнями і статусом особистості у соціально заданих ієрархіях. Склалася ситуація, коли існує культ матеріальних цінностей, планка поняття «заможна людина» вельми завищена, а адекватних, правових способів її досягнення практично немає [2].

Значну роль у формуванні кримінальної мотивації відіграє соціально-психологічна обстановка у трудовому колективі, який розглядає корупцію в якості допустимого або бажаного типу поведінки.

Оцінюючи соціально-психологічні фактори корупції, населення охоче підтримує публічні звинувачення у корупції, заходи державного

впливу на неї, але для вирішення власних проблем погоджується приймати «правила гри», запропоновані або нав'язані корупціонерами.

Злочинність поведінка практично завжди, за виключенням можливо необережних злочинів, супроводжується правовим нігілізмом, деформацією правосвідомості. Ю.М. Оборотов відзначає традиційність правового нігілізму для нашої держави [3]. Проте, злочинність сприймається населенням передусім з точки зору моралі, а не права. Тому, можливо, тут слід говорити про соціальний нігілізм загалом (моральний, правовий, політичний, релігійний тощо) як про причину відтворення корупційних відносин, а не лише про правовий нігілізм.

Насамкінець слід зазначити, що зв'язок між корупційним підкупом та проблемами, що його породжують, є двостороннім та взаємоспрямованим. На перший погляд, усі досліджені нами фактори корупційних відносин, особливо соціально-психологічні детермінанти, погіршують криміногенну (корупціогенну) ситуацію, а тому їх нейтралізація здатна мінімізувати корупцію та зменшити ступінь корупційних ризиків. З іншого боку, зворотній детерміністичний зв'язок, розширене відтворення корупційних відносин, особливо у виді підкупу, сприяє загостренню соціально-економічних, правових, політичних, психологічних тощо проблем у суспільстві.

Список використаної літератури:

1. Кабанов П.А. Политическая коррупция в России: понятие, сущность, причины, предупреждение: Монография. – Нижнекамск: Нижнекамский филиал МГЭИ, 2004. – С. 122.
2. Балина Т.Н. Психологические детерминанты коррупционного поведения / Т.Н. Балина // Философия права. – 2010. – № 6. – С. 68.
3. Оборотов Ю.М. Теорія держави і права. Державний іспит. – Х.: Одисей, 2011. – С. 221.

Ключові слова: корупція, соціально-психологічний механізм, корупційні ризики.

Ключевые слова: коррупция, социально-психологический механизм, коррупционные риски.

Key words: corruption, socio-psychological mechanism, corruption risks.